

ЗАПОРІЗЬКА МІСЬКА РАДА

восьмого скликання
тридцять шоста сесія

Р І Ш Е Н Н Я

15.04.2026

м. Запоріжжя

№ 47

Про затвердження Основних засад організації та впорядкування територій парків і скверів «ПРИРОДА-КУЛЬТУРА-ДОЗВІЛЛЯ»

Керуючись законами України «Про місцеве самоврядування в Україні» та «Про благоустрій населених пунктів», з метою визначення моделі системного благоустрою при проведенні комплексу заходів по збереженню, реконструкції існуючих парків і скверів та створення нових територій парків і скверів, Запорізька міська рада

ВИРІШИЛА:

1. Затвердити Основні засади організації та впорядкування територій парків і скверів «ПРИРОДА-КУЛЬТУРА-ДОЗВІЛЛЯ» (додається).
2. Визнати таким, що втратило чинність, рішення Запорізької міської ради від 28.04.2007 № 16 «Про затвердження Концепції розвитку парків і скверів в м. Запоріжжі до 2010 року».
3. Контроль за виконанням цього рішення покласти на заступника міського голови з питань діяльності виконавчих органів ради відповідно до розподілу обов'язків між секретарем Запорізької міської ради, першим заступником міського голови з питань діяльності виконавчих органів ради, заступниками міського голови з питань діяльності виконавчих органів ради, заступником міського голови з питань діяльності виконавчих органів ради-керуючим справами виконавчого комітету Запорізької міської ради, постійну комісію міської ради з питань екології та постійну комісію міської ради з питань життєзабезпечення міста.

Секретар міської ради

Регіна ХАРЧЕНКО

ЗАТВЕРДЖЕНО
Рішення міської ради
15.04.2026 № 47

**ОСНОВНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ВПОРЯДКУВАННЯ
ТЕРИТОРІЙ ПАРКІВ І СКВЕРІВ
«ПРИРОДА-КУЛЬТУРА-ДОЗВІЛЛЯ»**

Основні засади організації та впорядкування територій парків і скверів «ПРИРОДА-КУЛЬТУРА-ДОЗВІЛЛЯ» розроблені структурними підрозділами виконавчого комітету Запорізької міської ради спільно із Запорізьким національним університетом, Національним університетом «Запорізька політехніка», Хортицької національної навчально-реабілітаційної академії Запорізької обласної ради та громадськістю.

I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Основні засади організації та впорядкування парків і скверів розроблені відповідно до законів України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про благоустрій населених пунктів»; ДБН Б.2.2-12:2019 «Планування та забудова територій»; ДБН Б.2.2-5:2011 «Благоустрій територій», зі змінами; ДБН В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення», зі змінами; Правил утримання зелених насаджень у населених пунктах України, затверджених наказом Міністерства будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства України від 10.04.2006 № 105; з урахуванням положень Генерального плану м. Запоріжжя, затвердженого рішенням Запорізької міської ради від 15.09.2004 № 4, зі змінами, внесеними рішенням міської ради від 27.09.2017 № 31; Плану зонування територій м. Запоріжжя, затвердженого рішенням Запорізької міської ради від 28.02.2018 № 75; Програми комплексного озеленення міста Запоріжжя на 2019-2029 роки «Зелене місто», затвердженої рішенням Запорізької міської ради від 28.08.2019 № 22; Стратегії розвитку міста Запоріжжя до 2028 року, затвердженої рішенням Запорізької міської ради від 20.12.2017 № 57; рішення виконавчого комітету Запорізької міської ради від 24.06.2019 № 262 «Про затвердження довідників з облаштування міста Запоріжжя та альбому проектних поперечних профілів вулиць м. Запоріжжя» за матеріалами концепції архітектурного середовища міста Запоріжжя «Код міста»; Правил благоустрою території міста Запоріжжя, затверджених рішенням Запорізької міської ради від 23.10.2024 № 71; Інструкції з інвентаризації зелених насаджень у населених пунктах України, затвердженої наказом Державного комітету будівництва, архітектури та житлової політики України від 24.12.2001 № 226.

II. МЕТА

Мета – визначення моделі системного благоустрою при проведенні комплексу заходів по збереженню, реконструкції існуючих парків і скверів та створенні нових територій парків і скверів відповідно до Генерального плану міста Запоріжжя.

III. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ІСНУЮЧОГО СТАНУ ПАРКІВ І СКВЕРІВ МІСТА

Парки і сквери є важливою складовою інфраструктури міста. Гармонійний розвиток Запоріжжя можливий тільки за умови збереження та збільшення природних ресурсів.

Природні ландшафти позитивно впливають на психоемоційний стан, надають прилив сил та бадьорості людині.

Якщо проаналізувати розподіл паркових зон відповідно до Генерального плану міста за адміністративно-територіальними районами, то можна побачити, що найбільша кількість парків знаходиться в Дніпровському та Вознесенівському районах, а скверів – в Олександрівському та Вознесенівському. Ці ж райони лідирують і за показником загальної площі, відведеної під паркові зони. Шевченківський, Космічний та Хортицький райони найменш забезпечені парками та скверами, як за кількістю, так і за площею.

Нерівномірний розподіл кількості зелених зон, зокрема паркових, можна пояснити тим, що найбільшу кількість парків та скверів було закладено в центральних, історично перших районах міста (Олександрівський, Дніпровський та Вознесенівський), з метою створення високого декоративно-художнього ефекту. У відносно нових, «спальних» районах (Шевченківський, Космічний, Хортицький), паркові зони, окрім рекреаційної, виконують структурно-планувальну функцію. Заводський район є районом з великим техногенним навантаженням, так як на його території зосереджені майже всі великі промислові підприємства. Тому в цьому районі парки і сквери виконують, у першу чергу, санітарно-гігієнічну роль.

Більшість парків і скверів міста потребують оформлення правовстановлюючих документів на земельні ділянки з визначенням меж та встановленням їх в натурі (на місцевості). Маючи затверджені межі парків і скверів, можна чітко, згідно із законодавством, регулювати розміщення на їх території об'єктів рекреації, не зменшуючи площі зелених насаджень. Це також дозволить провести інвентаризацію зелених насаджень, визначити їх стан і в подальшому розробити заходи по їх відновленню, а також планувати заходи щодо розвитку та реконструкції парків та скверів з урахуванням балансу території.

Місто Запоріжжя – один з найбільших промислових центрів країни. В атмосферу урбанізованої території надходять забруднюючі речовини.

За останні роки різко зросла кількість автомобільного транспорту, який є одним із джерел постійного надходження в атмосферу газоподібних, аерозалежних і твердих часточок.

Характерна особливість кліматичних умов міста – дефіцит вологи, як атмосферної, так і ґрунтової, несприятливі атмосферні явища (пилові бурі, інверсії).

Стан навколишнього середовища в місті помітно впливає на стан зелених насаджень.

Самостійна чи спільна дія численних негативних факторів: забруднення повітряного середовища пилом і газами, дефіцит атмосферної і ґрунтової вологи, обмежений обсяг живлення рослин та винос без поповнення поживних речовин, недостатня аерація ґрунту внаслідок зниження його фізичних властивостей, погіршення умов діяльності ґрунтових мікроорганізмів, поширення збудників хвороб і ентомошкідників призводить до надзвичайно складних умов зростання зелених насаджень.

Під впливом зазначених факторів у деревних рослин порушуються фенологічні ритми росту і розвитку, знижується довговічність. Велика частина дерев відмирає задовго до настання природного віку старості.

Крім того, міське середовище визначає особливості поширення і розвитку інфекційних хвороб дерев і чагарників, видового складу патогенної мікрофлори і формування їх вогнищ в урбоecosystemі.

Відсутність у повному обсязі агротехнічних заходів, в тому числі обробки проти шкідників та хвороб, призводить до масового їх поширення серед зелених насаджень територій парків і скверів.

З кожним роком стан міських парків і скверів погіршується і в різній мірі потребує проведення реконструкції.

При аналізі стану багатьох парків і скверів визначено, що майже в кожному з них існують проблеми інженерного благоустрою.

Майже відсутні мережі поливного та питного водопостачання, а також систем водовідведення, перш за все, зливової каналізації.

Застарілі системи енергопостачання. Системи освітлення парків і скверів сформовані не в достатньому обсязі і забезпечують тільки освітлення обмежених територій, при цьому майже відсутнє сучасне енергоощадне дизайнерське освітлення. Застаріла система енергетичного живлення атракціонів.

Змінюються вимоги містян до функціонального використання територій парків і скверів.

З місць прогулянок і тихого відпочинку з кожним роком парки і великі сквери все більше перетворюються в місця розваг, проведення масових заходів, спортивних ігор.

У процесі експлуатації виходять з ладу та потребують ремонту або заміни малі архітектурні форми, ушкоджуються дерева, кущі, газони, квітники.

Низька культура поведінки деяких мешканців міста призводить до знищення майна парків і скверів, що потребує їх відновлення.

Також на територіях парків і скверів спостерігається тенденція збільшення площі забудованих та заощених територій і зменшення озеленених просторів.

Крім того, недостатнє фінансування утримання парків і скверів призводить до низького рівня догляду за цими територіями.

Стан парків і скверів залежить від багатьох чинників, тому долучатися до їх покращення необхідно не лише суб'єктам у сфері зеленого господарства, а й органам виконавчої влади та місцевого самоврядування, науковцям, громадським організаціям та мешканцям міста.

IV. ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ РЕКОНСТРУКЦІЇ ТА СТВОРЕННЯ ПАРКІВ І СКВЕРІВ

1. Природозахисний принцип.

Методи облаштування територій парків і скверів повинні бути підпорядковані, у першу чергу, природозахисному принципу, щоб мінімізувати негативний вплив на екосистему. Необхідно зберегти екосистеми міста, до яких входять місця проживання, харчування та розмноження птахів, тварин і комах, місця росту і розмноження рослин, необхідних для функціонування цілісної екосистеми.

2. Соціологічні дослідження, залучення містян.

До розробки проекту реконструкції або будівництва парку чи скверу необхідно мати прогностичну модель території.

У визначенні бачення, яким саме повинен бути міський парк або сквер, має застосовуватися науковий, а саме соціологічний підхід.

Необхідно отримати думку мешканців певного району, де розташований парк чи сквер, про їх потреби, побажання, бачення розвитку інфраструктури конкретного парку чи скверу.

Урахування отриманих даних дозволить сформулювати обґрунтоване завдання на проектування реконструкції або створення нових парків та скверів.

Городяни конкретної місцевості мають бачити, як їх побажання, висловлені під час соціологічного дослідження, втілюються у життя при реалізації проекту реконструкції або будівництва.

Такий підхід знизить рівень конфліктності між мешканцями міста та міською владою. Городяни мають відігравати роль безпосереднього інструменту впливу на формування комфортної інфраструктури у місці їх мешкання.

3. Сучасність.

При розробці проектів реконструкції або будівництва парків і скверів всі технічні та дизайнерські рішення мають базуватися на новітніх технологіях, ресурсозбереженні і сучасних напрямках дизайнерської думки облаштування життєвого простору.

4. Пропагування здорового способу життя.

При реконструкції або будівництві парків і скверів має бути закладений принцип здорового способу відпочинку. Своєю інфраструктурою території парків і скверів мають не тільки пропагувати, а надавати можливості мешканцям міста ефективно відновлювати своє фізичне і психологічне здоров'я.

5. Оригінальність.

Території парків і скверів кожною своєю складовою мають стати оригінальними і самобутніми, а не типовими шаблонами зеленої зони. Йдеться не про тотальну унікальність кожної складової зеленої зони, а про

впровадження акцентних об'єктів або рішень, що доповнюють якісну базову інфраструктуру та підсилюють емоційне сприйняття простору території.

Варто передбачити залучення місцевих дизайнерів, молоді, проведення відкритих публічних конкурсів проєктів.

6. Єдність, цілісність і завершеність.

Територія парку або скверу має бути єдиною структурою в одному стилі, всі частини якої мають бути складовими єдиної концепції, а не набором об'єктів, різних за стилем і якістю. Треба не допускати наявності об'єктів, які йдуть врозріз із філософією, метою і основними принципами обраної території.

При цьому важливо не нівелювати вже сформовану ідентичність територій, а зберігати та підсилювати її.

7. Екологічність.

Технології та матеріали для облаштування територій парків і скверів не повинні завдавати шкоди довкіллю, гармонійно вписуватися у природний ландшафт з мінімальним втручанням в екосистему території.

Використання будівельних матеріалів, що відбивають максимальну кількість сонячної радіації. Бажано, щоб дорожні покриття пропускали воду. Водопроникні покриття дозволяють дощовій воді проникати в ґрунт, що сприяє його природньому зволоженню.

8. Соціальна спрямованість.

Інфраструктура територій парків і скверів повинна задовольняти інтереси різних верств населення, в тому числі молоді, батьків з маленькими дітьми, людей похилого віку, людей з обмеженими можливостями.

На цих територіях повинні бути забезпечені всі можливості для повсякденного відпочинку і пересування маломобільних груп населення.

Безбар'єрність – це нова цінність нашого суспільства.

На сьогодні міські парки та сквери не є адаптованими для осіб з обмеженими можливостями та інших маломобільних груп населення.

При розробці проєктів реконструкції або будівництва парків і скверів має бути створений доступний і безбар'єрний простір із дотриманням вимог державних будівельних норм щодо інклюзивності.

Має бути передбачене тактильне маркування, понижені бордюри, зручні пандуси, доступні вбиральні, маркування для людей з вадами зору, місця для відпочинку з підлокітниками тощо.

Люди з інвалідністю, а також ті що проходять реабілітацію мають безперешкодно користуватися парками і скверами.

Парки та сквери міста мають стати безбар'єрним довкіллям, де зручно і комфортно всім, без винятку.

9. Історико-культурний принцип.

При реконструкції існуючих парків і скверів та створенні нових, необхідно намагатися враховувати культурні традиції, історичну складову районів сучасного міста, яка виникла на місці самотутніх поселень і природних місцин.

Запоріжжя – місто з багатовіковою історією. Власну історію має кожен район нашого міста.

У результаті врахування історії міста, у Запоріжжі можуть з'явитися райони з парками, скверами, пов'язаними з історією проживання та перебування стародавніх людей, будівництвом та історією Олександрівська, існуванням козацьких слобід та зимівників, історією менонітських поселень, історією створення промислового майданчика тощо.

Деякі реконструйовані та новостворені з урахуванням історико-культурного принципу запорізькі парки та сквери у майбутньому можуть стати новими об'єктами відпочинку для запоріжців, об'єктами туристичних маршрутів.

10. Функціональне зонування парків.

Одним із принципів в улаштуванні парків є функціональне зонування території.

Сучасні парки – це не просто місця для відпочинку, а й системні багатофункціональні простори, які включають зони для активного та пасивного відпочинку, спортивні майданчики, дитячі ігрові комплекси, освітні або культурні кутки, зони господарського призначення.

Функціональне зонування парку залежить від його розміру, розташування та мети.

Кожна зона повинна бути логічно пов'язана з іншими елементами спільної території, створюючи комфортний та функціональний простір для відпочинку.

Ефективне зонування та організація простору в парках мають ключове значення для створення комфортного міського середовища, що приваблює відвідувачів різних верств населення.

На території парків та скверів можуть бути прокладені освітні маршрути з табличками, QR-кодами, стендами. Це дозволить дізнатися більше про рослини, тварин, історію місцевості. Такі сегменти чудово інтегруються в освітні програми шкіл і гуртків.

Неприспосованість парків і скверів до виходу тварин перетворює зони відпочинку на зони соціальної напруги.

Проблема виходу собак – це передусім конфлікт інтересів через відсутність зонування. Коли простір не пристосований, він стає незручним для абсолютно всіх відвідувачів.

Конфлікт між власниками тварин та іншими відвідувачами виникає через відсутність розмежування потоків, коли батьки з дітьми, літні люди, бігуни та тварини опиняються на одній доріжці. Це породжує агресію, зауваження, скарги.

Відсутність в парках та скверах «собачих вбиральнь», як правило, призводить до того, що екскременти тварин залишаються на газонах, доріжках, спортивних та дитячих майданчиках.

Для вирішення цих проблем важливо розвивати відповідну інфраструктуру – створювати спеціально обладнані майданчики для виходу тварин та розмежовувати потоки відвідувачів.

11. Безпека.

Питання безпеки на територіях парків та скверів є важливим в умовах сучасних викликів.

Створення безпечних умов має поєднувати фізичний захист та інформаційну готовність тих, хто перебуває на цих територіях.

Необхідно передбачати укриття або визначати найближчі місця захисту, встановлюючи відповідні інформаційні вказівки.

Впровадження укриттів у ландшафт парків та скверів має базуватися на принципах непомітності, функціональності та інклюзивності.

Захисні споруди мають бути інтегровані так, щоб вони не порушували естетику зеленої зони та могли використовуватися у мирний час.

Втілення укриття у ландшафт парків та скверів – це сучасний архітектурний виклик, що поєднує безпеку з естетикою громадського простору. Основним підходом є природоорієнтована архітектура, де захисна споруда перестає бути візуально чужорідним об'єктом.

V. ОСНОВНІ ЕЛЕМЕНТИ БЛАГОУСТРОЮ ПАРКІВ ТА СКВЕРІВ

1. Доріжки.

Одним із планувальних елементів є доріжки. Вони забезпечують зручний прохід, візуально окреслюють функціональні зони, з'єднують певні ключові ділянки.

Прогулянки парком чи сквером є одним із найулюбленіших видів дозвілля для людей, у тому числі з маленькими дітьми та осіб похилого віку. Мережа пішохідних доріжок має бути ретельно продумана і прокладена таким чином, щоб частина була в тіні дерев, де буде приємно пройти в спеку, частина – на сонці, частина – біля водойм, якщо вони є.

Також необхідно передбачити на територіях парків велосипедні доріжки, а також доріжки, які призначені як для пішоходів, так і для періодичного проїзду автотранспорту та спеціалізованої техніки для обслуговування парку.

Доріжки повинні відповідати принципам безбар'єрності: мати рівне покриття, понижені бордюри, контрастну навігацію, тактильне маркування та достатню ширину для пересування на візку.

Велодоріжки доцільно передбачати в усіх випадках, де це дозволяють просторові умови парків або великих скверів. Відсутність відокремленої велосипедної інфраструктури призводить до зниження рівня безпеки та комфорту відвідувачів.

2. Освітлення.

Для того або правильно спланувати освітлення, необхідно, передусім, розуміти із якою метою таке освітлення встановлюється для тієї чи іншої ділянки (зони) парку чи скверу.

Центральні алеї, сходишки, дитячі майданчики, фонтани, скульптури, декоративні рослини мають освітлюватися в темний час доби.

Освітлення територій парків і скверів має бути функціональним та декоративним.

Функціональне освітлення призначене для безпечного переміщення по території парку чи скверу в темний час доби: освітлення доріжок, альтанок, сходинок і таке інше.

Основна функція декоративного освітлення – естетична. Цей тип освітлення не менш важливий, так як дозволяє створювати світлові композиції і ефекти, розставляє акценти, що підкреслюють достоїнства ландшафту, форми скульптур, фонтану, декоративних рослин і таке інше.

На основних центральних територіях парків і скверів треба встановлювати декоративне святкове освітлення, яке створює дивовижну і радісну атмосферу на ділянці. Святкове освітлення здатне створити справжнє відчуття свята та дива.

Світильники мають бути енергоефективними і вписуватися у основну дизайнерську концепцію парку.

Окремо треба звернути увагу на світлове забруднення довкілля. Міські парки і сквери, які повинні забезпечувати природне та спокійне середовище для кожного, не є винятком в цьому питанні.

Світлове забруднення означає надмірне та нав'язливе штучне освітлення, яке впливає на природний рівень темряви. У міських парках і скверах це впливає на природні цикли рослин та тварин, змінюючи їхню поведінку та порушуючи екосистему. Крім того, світлове забруднення негативно впливає на здоров'я людини.

Необхідно надавати пріоритет природному середовищу, водночас залишаючи громадську безпеку головною метою. Необхідно використовувати енергоефективні системи освітлення, які сертифіковані для темного неба, системи освітлення за часом, системи освітлення з датчиками руху, оптимізуючи інтенсивність і напрямок світла, що дозволить зменшити світлове забруднення та зробити міські парки і сквери безпечними і комфортними місцями для перебування.

3. Камери відеоспостереження.

При проведенні реконструкції існуючих парків і скверів або будівництві нових обов'язковим елементом благоустрою мають стати камери відеоспостереження, які увійдуть до системи суспільної безпеки «Безпечне місто Запоріжжя».

Парки та сквери щодня відвідують безліч людей і є ризики скоєння злочинів, хуліганства чи вандалізму. Цілодобове відеоспостереження у парках і скверах не лише дозволить правоохоронним органам, у разі потреби, мати відеозапис події, ідентифікувати правопорушника, та стане профілактикою правопорушень.

За наявності в парку або великому сквері атракціонів, відеоконтроль запобігає проникненню сторонніх осіб у травмонебезпечні простори гойдалок, каруселів, скейт-зон тощо.

У роботі з утримання території парків і скверів дуже важливо отримувати зворотній зв'язок та знати, чи користуються місця, де вже проведена реконструкція, популярністю у мешканців.

Впровадження відеосистеми підрахунку відвідувачів допоможе вирішувати ряд завдань, в тому числі прогнозувати рівень відвідування території, визначення часу найбільшого відвідування; визначення популярності різноманітних культурних заходів; перерозподіл матеріальних та трудових ресурсів; контроль за роботою персоналу.

Відеоспостереження для парків і скверів – це ефективне рішення, яке дозволяє забезпечити безпеку відвідувачів, запобігти правопорушенням, підтримати порядок та чистоту у громадському просторі.

4. Паркові меблі.

Комфорт зелених зон формується завдяки якісно підібраним парковим меблям.

До паркових меблів належать: лави, індивідуальні вуличні стільці, столи, шезлонги, лави-гойдалки та інші елементи для відпочинку. Паркові меблі мають бути стійкими до ультрафіолету, вологи та корозії, витримувати механічні навантаження, відповідати вимогам безпеки.

В парках і скверах має бути передбачена достатня кількість зручних лавочок для відпочинку по всій території, як в найпоширеніших місцях, так і у віддалених, затишних.

За формою і типом лавочки мають бути різноманітними. Незалежно від того, яка саме модель буде обрана, варто передусім правильно розпланувати їх розміщення. Основний принцип такий: лавочка в парку призначена не лише для того, аби на ній просто відпочити від прогулянки, але й для того, аби милуватися чи то гарним краєвидом, чи то цікавим об'єктом (як-то окремим гарним деревом, галявиною, скульптурою, фонтаном і багато іншим).

Логічним є розташування лавок біля клумб з лікарськими рослинами.

Під час вибору паркових лавочок варто утриматися від моделей із каменю, металевою спинкою – на них буде дуже некомфортно сидіти у холодну пору року, а також від моделей із великою кількістю гострих кованих елементів, через які можна легко зіпсувати одяг чи навіть поранитись.

Біля зон для сидіння, де це технічно можливо, доцільно передбачати точки підзарядки гаджетів та доступ до безкоштовного Wi-Fi.

З огляду на активне використання парків власниками домашніх тварин, слід передбачати спеціалізовані урни для відходів тварин, стовпчик з пакетами та рукавичками для прибирання.

Зелені зони є доцільним простором для впровадження системи роздільного збору відходів. Варто передбачати контейнери для сортування, що сприятиме екологічній свідомості громадян.

5. Спортивні майданчики.

Питання формування та вдосконалення простору активного відпочинку в парках і великих скверах нашого міста залишається актуальним.

При створенні спортивних майданчиків важливо враховувати: надійність і якість комплектуючих та безпечність для користувачів.

Елементи спортивних майданчиків повинні бути стійкими до погодних факторів і регулярних механічних навантажень. Інакше, ймовірність їх швидкого зносу велика, що потребує повної або часткової заміни робочих елементів та додаткового відповідного фінансування.

Щоб забезпечити безпеку користувачів і уникнути травм, тренажери мають бути оснащені додатковими страхувальними елементами, протиковзким покриттям або м'якими складовими.

6. Дитячі майданчики.

Питанню створення дитячого ігрового середовища необхідно приділяти особливу увагу при облаштуванні парків і скверів. Дитячий майданчик – це простір, де дитина через вільну гру пізнає світ. Дитячі майданчики повинні бути оснащені ігровими елементами та деяким спортивним обладнанням, що враховує сучасні вимоги безпеки. Вони мають бути безпечними та виготовлені з якісних матеріалів.

Зовні дитячі майданчики мають бути візуалізовані з загальною концепцією парку.

7. Громадські вбиральні.

Громадський туалет – це необхідний елемент інфраструктури будь-якого парку або великого скверу.

Відсутність чи замала кількість громадських вбиральнь є одвічною проблемою міських парків і скверів.

Обов'язково треба передбачати цей елемент благоустрою при проектуванні реконструкції або будівництві парків і великих скверів.

Мають бути передбачені доступні вбиральні: з пандусом, поручнями, адаптованим умивальником, кнопкою виклику допомоги, достатнім простором для маневрування на візку.

У вбиральнях, де це можливо, необхідно передбачати сповивальну кімнату або сповивальний стіл, раковину з теплою водою, крісло для годування немовлят.

8. Система поливу та питні фонтанчики.

Ландшафтний полив є невід'ємною частиною робіт по догляду за зеленими насадженнями парків і скверів.

Відсутність, зношеність, низька розгалуженість систем поливу є проблематикою міських парків і скверів.

Зазначений елемент благоустрою необхідно враховувати (за технічною можливістю) при розробці проектів реконструкції або будівництві парків і скверів.

Окремо необхідно звернути увагу на необхідність встановлення в парках і скверах міста питних фонтанчиків, які мають працювати з квітня по жовтень.

Питні фонтанчики стануть у пригоді містянам, які ведуть активний спосіб життя та здійснюють у парках пробіжки, а також усім відвідувачам, хто захоче втамувати спрагу та освіжитися під час прогулянок.

9. Озеленення.

Треба зазначити, що основну частину усіх зелених насаджень парків і скверів мають становити ті рослини, що є характерними для місцевості. Вони є максимально адаптованими до місцевих екологічних і кліматичних умов, а отже сформують надійну зелену основу для парку чи скверу та створять сприятливий мікроклімат для більш примхливих культур.

За висновками Українського гідрометеорологічного інституту у Запорізькій області, у тому числі у м. Запоріжжя, середньорічна температура у 2025-2050 роках буде продовжувати зростати. Практично не викликає сумнівів збільшення тривалості літа та максимальної тривалості спекотного періоду.

Тривалість теплих днів буде збільшуватися, а тривалість холодних днів буде скорочуватися. На відміну від температури повітря, річна кількість опадів у м. Запоріжжя за останні тридцять років суттєво не змінилась. Але при цьому дослідження показали, що помітно зросла кількість днів з екстремальними опадами: сильними та дуже сильними дощами, зросла також середня та максимальна кількість опадів під час сильного дощу. Збільшилась кількість днів з грозою та зливою.

Зміна клімату дозволяє при озелененні територій парків та скверів використовувати малопоширені та екзотичні рослини.

Екзотичні рослини мають стати додатковою принадою для відвідувачів парків та скверів. Такі рослини мають стати не лише декоративними компонентами, а й своєрідними пізнавальними фокусними точками у загальній масі зелених насаджень.

9.1. ДЕРЕВА

9.1.1. Хвойні дерева

Кедр гімалайський

Дерево до 50 м заввишки, з широко-конусоподібною кроною. Хвоя світло-зелена, з сизуватим відтінком, більш довга, ніж у інших видів (до 5 см), в пучках. Довговічна, швидкоросла порода. Краще інших видів кедра переносить затінення. До ґрунтів маловимоглива, мириться з наявністю в ній вапна. Переносить без пошкоджень зниження температури до -25°C .

Кедр гімалайський і його форми заслуговують широкого використання в парковому будівництві. Добре виглядає в групах, контрастно виділяючись серед інших насаджень характерними контурами крони і темно-зеленою хвоєю. Ще більш ефектний в поодиноких посадках, а також при створенні алейних посадок в парках. Добре переносить стрижку, утворюючи оригінальні формовані живоплоти.

Кипарис аризонський

Тривалість життя рослини – до 800 років. Невибглива як до якості ґрунтів, так і до зволоження (посухостійка) культура, порівняно зимостійка, досить швидкоросла, досить світлолюбна, може рости як у легкому затінку, так і на осонні. Кипарис аризонський, поки що, досить рідкісне дерево для України, тому може стати ще однією цікавенькою для парків чи скверів. Завдяки

незвичному сіро-блакитному забарвленню хвої буде також яскравим колористичним акцентом. Найкраще виглядає в поодиноких посадках.

Кипарисовики (Лавсона, Нутканський, Горохоплідний, Туполистий)

Кипарисовики – хвойні дерева та чагарники. Кипарисовики дуже різноманітні за кольором – є різновиди з голубою хвоєю, різних відтінків зеленого і аж до жовтого. В залежності від виду та сорту гілки кипарисовика можуть мати різну форму. Для висаджування кипарисовика слід обирати добре освітлені місця, хоча він переносить і легке затінення. Необхідною умовою швидкого росту є родючий ґрунт та невисокий рівень ґрунтових вод. Дуже декоративні в групових посадках, використовують для створення колористичних композицій.

Купрессоципарис Лейланда

Хвойна рослина, найбільш швидко росла в нашому кліматі. Вічнозелене вузько-конусоподібне або колоноподібне дерево з симетричною, густою кроною і пагонами, що звисають до землі. Хвоя в залежності від сорту може бути смарагдово-зелена, янтарно-жовта, темно-зелена з кремовими краплями або блакитно-сиза.

Невибагливий до ґрунтів купрессоципарис Лейланда може зростати навіть на бідних кислих та лужних ґрунтах. Сонцелюбна рослина.

Метасеквойя, китайський болотяний кипарис

Рослина є унікальною з кількох причин: по-перше, вона є однією з небагатьох листопадних хвойних рослин, але, на відміну від відомої багатьом модрина, на зиму вона скидає не хвою, а цілі невеличкі гілочки; по-друге, на відміну від переважної більшості хвойних, це дерево прекрасно витримує підтоплення й може бути висадженим на підтоплених ділянках або по берегах водойм. Метасеквойя є дуже декоративною будь-якої пори року – навесні та влітку завдяки світло-зеленій мережаній хвої, яка восени набуває бронзового відтінку й довго тримається на дереві, взимку – завдяки красивій архітектурі крони та темно-вохристому забарвленню кори.

Псевдотсуга

Псевдотсуга – дуже гарне та декоративне дерево з шишками, що розпускаються наче квіти кожного літа. Рослина досить рідкісна, її нечасто можна зустріти в декоративних посадках, багато людей навіть не знає про її існування. А даремно, тому що псевдотсуга по декоративності нічим не уступає ялині, ялиці чи сосні. Існує багато форм та видів із різноманітними відтінками хвої. Гілки псевдотсузи мають високі бактерицидні властивості. Це дерево, на відмінно від багатьох інших, чудово себе почуває в тіні та стане прикрасою затінених ділянок парку.

Секвоядендрон гігантський, мамонтове дерево

Його вважають найбільшим живим організмом у світі. Рослина невибаглива до якості ґрунтів (не любить сильно лужні) та зволоження, у молодому віці (до 7 років) росте досить повільно, із часом швидкість росту збільшується. Достатньо зимостійка. Сонцелюбна рослина. Мамонтове дерево може стати справжньою перлиною парку не лише через пов'язані з ним цікаві

біологічні факти, а й завдяки гарній широкій колоноподібній кроні та сизуватому забарвленню хвої. Буде чудовим освітньо-пізнавальним та важливим науковим об'єктом, унікальним для міста.

Сосна кедрова європейська, кедр

Дуже декоративне хвойне дерево з м'якою хвоєю з голубуватим відтінком. Невибагливе, в молодому віці повільно-, згодом – швидкоросле дерево, вологолюбне, але досить посухостійке, висаджується на відкритих сонячних місцях, хоча витримує легке затінення. Може бути використана для поодиноких та групових посадок для надання колористичних та геометричних акцентів, а також з освітньою та науковою метою.

Тис ягідний

Тис – унікальне хвойне дерево з багатьох аспектів. На відміну від інших хвойних, це дерево дводомне, тобто існують окремі чоловічі або жіночі його особини. Також, замість звичних для більшості хвойних шишок на жіночих деревах з'являються ягоди (шишкоягоди). Невибаглива культура, однією з переваг якої є те, що, на відміну від більшості інших хвойних, вона прекрасно росте у затінку, в тому числі під листяними деревами. Більш густі культурні форми прекрасно стрижуться. Існує багато культурних форм тиса, у тому числі й золотисті, але у затінку вони втрачають своє забарвлення. Вологолюбне дерево, але добре витримує літню посуху. З недоліків можна назвати, хіба що, низьку швидкість росту. Тис може бути гарним доповненням до наявних переважно листопадних деревних насаджень, особливо восени, взимку та навесні, коли це дерево створюватиме свіжі зелені акценти. Як унікальна у багатьох аспектах рослина, також може мати освітньо-пізнавальне значення.

Тсуга канадська

Дерево з широкою конусоподібною кроною, прямим стовбуром, який йде до вершини. У віці 30 років досягає 10-метрової висоти. У молодому віці росте повільно. Дуже тіньовитривала. Віддає перевагу свіжим, вологим, добре дренованим, не надто важким, багатим поживними речовинами ґрунтам, від кислих до нейтральних (не виносить вапняків). Тсуга являє собою дуже витончене, граціозне дерево. При відповідних умовах і правильному догляді може прикрасити парк та сквер.

Ялиця (піхта) одноколірна

Це велике, вічнозелене хвойне дерево, що доростає до 25–60 м заввишки і діаметра стовбура до 2 м.

Одна з небагатьох посухостійких ялиць, порівняно швидкоросла. Ялиця одноколірна – світлолюбна, краще росте на відкритих місцях, але чудово почуватиться і в помірній тіні.

Основна декоративна особливість ялиці одноколірної в характеристиках хвої. Хвоя має блакитний чи сизий відтінок, м'яка на дотик, довша ніж в інших ялиць. Гілки направлені вгору, іноді вертикально.

9.1.2. Листяні дерева

Бундук американський або дводомний

Величне, дуже швидкокоросле дерево з великим двічі-пірчастим листям, створює субтропічний ефект. Мереживна напівпрозора крона робить кавове дерево напрочуд декоративним, і дозволяє траві рости до самої основи стовбура. Тому рослина має чудовий вигляд при висаджуванні на газонах, просторих парках. Світлолюбна рослина. Не витримує надмірного затінення. Полюбить глибокі, глинисті, піщані ґрунти та суглинки, достатньо родючі, як лужні так і кислі. Не витримує перезволоження. Посухостійкий.

Гінкго дволопатевий

Дерево гінкго зацікавить не лише оригінальною формою листя, привабливим виглядом улітку та золотистим забарвленням восени, але й тим, що це дерево – сучасник динозаврів, голонасінна рослина, найближчими родичами якої у рослинному світі є звичні нам хвойні дерева. На відміну від останніх, гінкго має листя дуже незвичної віялоподібної форми, а його плоди дійсно нагадують абрикоси чи сливи. Рослина невибаглива до ґрунтів та зволоження, швидкокоросла, світлолюбна, живе до 1000 років. Її можна використати для одиночної або групової посадки, й вона слугуватиме значною пізнавальною та освітньою атракцією.

Каштан їстівний

Багаторічна листопадна рослина родини букових. Цінна медоносна, горіхоплідна, декоративна культура. Дерево заввишки 20-35м, діаметр стовбура може сягати 2м, зрідка може набувати форми чагарника.

Це одне з найкрасивіших листопадних дерев, зі струнким стовбуром, правильною кулястою густою ясно-зеленою кроною й великим орнаментальним листям, яке восени набуває чисто жовтого кольору.

Квітне каштан після розпускання листя. Цвітіння рясне й триває 15-18 днів. Квіти зібрані в довгі колосоподібні суцвіття. Довгі суцвіття чоловічих квіток завдовжки 10-20 см надають дереву привабливого вигляду, особливо у вітряну погоду.

Відрізняється високим темпом росту в молодості, вологість повітря і ґрунту є основними умовами для успішного розвитку. Найкраще росте на родючих ґрунтах, але може рости на кам'янистих і навіть на піщаних ґрунтах. Страждає від зимових морозів, а ще більше – від весняних та осінніх ранкових приморозків. Дерево переносить помірне затінення і відносно мало зазнає ураження комахами. Посуху, завдяки добре розвиненому вглиб корінню, переносить цілком нормально.

Ліквідамбар смолоносний або амброве дерево

Висота дорослої рослини становить 10-20м, ширина 6-12м. Морозо- та посухостійке. Крона у молодому віці пірамідальна з вертикальним стовбом. Пізніше гілки ростуть вшир, і крона стає яйцевидною. Листя зубчасті, схожі на листя клену, з приємним ароматом. Рослина дуже цінується за інтенсивні осінні кольори: винно-червоний з жовтим, помаранчевим і фіолетовим. Коли дерево зростає на вологій ділянці, листя стає більш фіолетовим.

У Ліквідамбара є ще одна цінна властивість – ароматна кора.

Ліріодендрон, тюльпанове дерево

Листопадне дерево висотою до 60м, 3,5м в діаметрі. Квітки тюльпаноподібні, слабо духмяні, до 6см в діаметрі.

Досить швидкоростуче дерево, але інтенсивний ріст спостерігається тільки з 10-річного віку, в перші роки росте повільно. Утворює добре розвинену кореневу систему з міцним стрижневим коренем, тому він є вітровитривалим і довговічним, живе до 400–500 років. Морозостійкий, прекрасно переносить навіть суворі зими, з віком здатність витримувати люті зими зростає; дуже вимогливий до світла, особливо у молодому віці. Не менш вимогливим є й до ґрунтових умов – потребує родючих, добре дренованих ґрунтів, причому родючий шар повинен залягати досить глибоко через особливості кореневої системи цих дерев; погано витримує надлишок вапна, добре росте на вологих багатих на гумус ґрунтах. Стійкий проти шкідників і хвороб.

В молодому віці добре переносить обрізку. Через особливість розмірів тюльпанове дерево не вирощують на невеликих територіях, оскільки воно вимагає досить багато вільного простору для повноцінного росту і розвитку.

Використовують у солітерних та групових посадках, де створює центральний акцент завдяки своїм розмірам і красі крони.

Ліщина ведмежа

Високе дерево з правильною конусоподібною формою крони та оригінальною текстурою кори. У парках України її розводять рідко. Добре акліматизується в Україні, добре росте в затишних місцях у багатьох типах умов місцезростання. У декоративних посадках рекомендується висаджувати алеями, рідкими групами та солітерами.

Магнолія Джені

Магнолія Джені є гібридом Суланжа, який не виростає занадто великим, досягаючи лише 4 м у висоту та 2 м завширшки у віці 10 років. Її ніжні квітки, діаметром до 18 см, зберігають свій насичений колір до моменту опадання, що робить цей сорт дуже привабливим для маленьких парків або скверів. Магнолія Джені цвіте двічі на рік: основне цвітіння припадає на травень, а повторне – у серпні, при правильному догляді.

Для успішного вирощування магнолії Джені слід вибрати сонячне, захищене від вітрів місце. Найкраще вона розвивається у слабокислих, добре дренованих ґрунтах, хоча може рости і на інших типах ґрунтів. Коріння у магнолії поверхневе та вразливе, тому важливо забезпечити регулярний полив та мульчування навколо рослини.

Магнолія Джені – це не тільки декоративна рослина, яка додасть парку чи скверу неповторної краси, але й відмінний варіант для створення тіні для інших рослин, таких як хости або гортензії. Завдяки своїй морозостійкості (витримує морози до -34) та стійкості до погодних умов, цей сорт магнолії ідеально підходить для вирощування в Україні.

Магнолія кобус

Еталоном краси серед декоративних квітучих дерев вважають магнолію. Її недарма – її великі, правильної форми духмяні квіти, що у більшості видів з'являються ще до появи листя, справді вражають. Але мало хто знає, що

магнолії – одні з найдревніших квіткових дерев на Землі. На жаль, більшість цих дерев досить вибагливі до якості ґрунту (вимагають кислих ґрунтів) та вологості як повітря, так і ґрунту. Але є й винятки з цього правила, і магнолія кобус якраз є таким винятком. Дерево невибагливе до якості ґрунтів, хоча віддає перевагу нейтральним чи слабкокислим. Витримує посушливі умови, хоча краще росте за вологих умов. Сонцелюбна рослина. Цвіте рано навесні, у березні-квітні. Буде не тільки ще однією перлиною парку чи скверу, що прикрашатиме навесні хмарою білих духмяних квітів, а й матиме освітню функцію.

Магнолія Суланжа, магнолія гібридна

Магнолія Суланжа – холодо- і посухостійка рослина. Краще росте на сонячних або злегка затінених, але бажано захищених від вітру ділянках. Зацвітає рослина ще до появи листя, а може бути і разом з їх розпусканням. Великі квіти в діаметрі 15-20 см, дуже ароматні. Найчастіше використовують в солітерних посадках. Одиночна рослина добре виглядає на краю смарагдово-зеленого газону, або у центрі клумби, складеної з вічнозелених чагарників.

Павловнія повстиста, Адамове дерево

Якщо потрібно додати до паркових насаджень помірного клімату екзотичний акцент, то одним із найкращих дерев для цього є павловнія. У молодому віці це одне з найбільш швидкорослих дерев, а листя, що вкриває пагони, – справді гігантських розмірів – до 50 см у діаметрі. З часом дерево уповільнює свій ріст, а листки стають меншими, й тоді навесні, ще до появи листя, на тонких бокових гілках з'являються рясні суцвіття дзвоникоподібних квітів бузкового кольору. Невибагливе дерево. Росте на ґрунтах різного типу, навіть дуже бідних, коли добре вкорінюється – без проблем витримує спеку й посуху. У перший рік після висадження вимагає періодичного поливу. Світлолюбне. Цвіте у травні. Це дерево додасть паркам та скверам субтропічного вигляду й дивуватиме його відвідувачів як своїм величезним листям, так і незвичним цвітінням. Найкраще висаджувати поодиноці.

Платан гібридний кленолистий

Платан кленолистий – гібрид між платаном східним та платаном західним. Платан є гарним будь-якої пори року, навіть взимку чи навесні безлисті стовбури прикрашають довкілля незвичними візерунками кори. Якщо це дерево добре вкорениться, воно не боїтиметься ні посухи, ані сильних вітрів. Перший сезон після посадки бажано забезпечити періодичний полив. Росте у молодому віці досить швидко, світлолюбний, хоча витримує легку півтінь.

Сакура Канзан

Сакура Канзан – один із найкращих сортів справжньої японської сакури. Непримхливий зимостійкий сорт, невибагливий до якості ґрунтів та менш вибагливий, ніж інші сорти сакур, до вологості ґрунту й повітря. Росте порівняно швидко, цвіте на початку травня дуже рясно. Висаджують її як групами, так і поодиноці, дуже гарно виглядають алейні насадження із сакур.

Слива Піссарді Нігра

Непримхливе дерево з пурпуровим листям, створює цікавий колористичний акцент. Надає перевагу сонячним місцям, у затінку листя зеленішає. Рекомендується для змішаних композицій. Чудово виглядають в алейних посадках. Слива розчепірена Піссарді прекрасно підходить для озеленення парків і скверів в одиночних і групових посадках.

Софора японська (японська акація)

Листопадне, до 30м заввишки, дерево родини бобових. У липні-серпні, раз на два роки, софора покривається довгими, до 30-35 см, китицями ясно-жовтих духмяних квіток, які дуже люблять бджоли.

Софора японська достатньо посухо- і морозостійка. Але краще росте на освітлених ділянках, захищених від холодних вітрів. Дерево віддає перевагу суглинкам та супісчаним ґрунтам, витримує і незначне засолення. Як й інші бобові, софора японська утримує і накопичує азот, тому дуже корисна для виснажених земель.

Садові, штучно виведені породи софори японської саджають і поодиноці, і групами. Особливо вдало вони виглядають на фоні дерев з блідо-зеленим, жовтим чи барвистим листям. Завдяки своїм декоративним властивостям і густій кроні, софора створює приємну тінь. Софора японська відзначається високою газостійкістю. Саме тому її використовують в озелененні вулиць великих міст.

Церцис канадський

Це невисоке розлоге дерево – зразок рідкісного в нашій кліматичній зоні явища – «стеблоцвітіння», тобто квіти з'являються не лише на тоненьких гілках, але й на товстих скелетних, і навіть на стовбурі. Квітучий церцис – видовище надзвичайне, він подібний до ніжної рожевої хмари, що раптом спустилася на землю. Восени дерево не менш декоративне – його листя набуває різних відтінків пурпурового кольору. Церцис канадський – невибагливий щодо ґрунтів та зволоження, перший рік після посадки потребує більш інтенсивного поливу, згодом росте й у посушливих умовах. Сонцелюбний. Цвіте рано навесні, коли більшість дерев лише прокидаються після зими. Найкраще виглядає, коли висаджений невеликими групами. Буде справжньою весняною атракцією, а завдяки оригінальному способу цвітіння ще й матиме освітню функцію.

Яблуня Недзвецького

Невеличка посухостійка яблуня, рясно цвіте яскраво-малиновими квітами, маленькі червоні плоди дуже декоративні. Сорт відзначається невибагливістю у догляді, високою морозостійкістю та стійкістю до захворювань, що робить його популярним для вирощування в садах і парках.

9.2. КУЩІ

Бамбук листоколосник

Хоча бамбук не належить до кущів із ботанічної точки зору (це деревоподібний злак), з точки зору ландшафтного будівництва він має вигляд куща. Один із найбільш морозостійких та порівняно посухостійких бамбуків,

створює великі куртини незвичного вигляду, надає парковим насадженням субтропічного колориту. У паркових насадженнях його майже не використовують. Слугуватиме додатковою туристичною атракцією.

Будлея

Ця неймовірно красива рослина обов'язково прикрасить будь-який парк чи сквер. Вона утворює гарні розлогі кущі, заввишки 1,5–2,5 м із великими листками і видовженими суцвіттями. Залежно від сорту, квітки будлеї бувають ніжно-лілового, фіолетового, рожевого, білого, червоного, пурпурового кольорів (серцевинка квіток – зазвичай помаранчева). Цвіте будлея із середини липня до жовтня, приваблюючи медовим ароматом безліч різних комах, у тому числі гарних метеликів. Тому будлею часто називають кущем для метеликів. Будлея в наших умовах росте як напівчагарник, узимку її надземна частина майже повністю відмирає, потім знову відростає. Висаджувати будлею потрібно на відкритих сонячних ділянках, захищених від вітру і протягів. Тоді вона добре росте і рясно цвіте.

Вишня залозиста (Альба Плена та Розеа Плена)

Одна з найкрасивіших кущових вишень з густомахровими білими або рожевими квітами. Рясно квітне з кінця травня до третьої декади червня, але плодів не зав'язує. Пагони гнучкі, тонкі, гладкі темно-червоні. Декоративності вишні додає витончене довгасте листя, яке восени забарвлюється в жовто-червоні тони. Найкраще росте і розвивається на добре освітлених ділянках з родючим, помірно вологим ґрунтом.

Гібискус сирійський

Гібискус сирійський відмінно виглядає в саду в якості солітера, ефектно виглядає групова посадка декількох сортів з квітками різного забарвлення. Чагарник підходить для створення живої огорожі та формування «на штампі».

Дейція

Декоративний кущ з родини Гортензійових, 1–3 м заввишки, з жорсткими, розгалуженими пагонами та шорстким зеленим, часто опушеним, листям. Рослина невибаглива, легка у догляді.

Найбільшої декоративності чагарник набуває наприкінці весни, коли всі його пагони вкриваються білими, рожевими або червонуватими квітами, надаючи рослині вигляду квіткового фонтана.

Калина зморшкуватолиста та калина гібридна празька

Два види вічнозелених декоративних калин, які прекрасно зимують. Перевагою цих вічнозелених кущів є те, що вони чудово витримують затінення, тому придатні для посадки у затінку між дерев. Надають насадженням субтропічного колориту.

Керія японська

Листопадний кущ родом із Китаю і Японії, висота якого сягає до 3 м. Налічується близько десяти сортів керії, які відрізняються за розміром куща, формою і забарвленням листків та квіток. Рослини з жовтогарячими махровими квітками називають «пасхальною трояндою». Особливої декоративності в кожному пору року кущам керії надає яскраво-зелене забарвлення прутоподібних

стебел. Цвітіння настає у першій половині літа й триває близько місяця. Восени можливе повторне цвітіння. Кущі керії стійкі до хвороб і шкідників, не схильні до вимерзання. Надає перевагу сонячним місцям, але виносить і півтінь.

Клокичка периста

Цікавий із ботанічної точки зору декоративний кущ зі своєрідною формою плодів, може рости у затінку, матиме освітню функцію.

Лавровишня

Вічнозелений чагарник. Висота рослини складає від 2-х до 5 метрів. Листя зелене, щільне. Починає розквітати у чотирирічному віці у квітні – травні. Квітки білого кольору, дуже ароматні, зібрані у видовжені суцвіття, до 15см. Після цвітіння рослина дає плоди, які нагадують плоди вишні. Для її посадки краще вибирати світлі місця, проте добре себе почуватиме також і в напівтінистих ділянках. Потребує пухкого та родючого ґрунту. Широко використовують у декоративному озелененні в садах і парках. З лавровишні також формують живоплоти.

Метельник (іспанський дрок)

Високий листопадний кущ. Гілки довгі і тонкі, вкриті маленьким вузьким листям, яке надає рослині ніжного вигляду. Справжньою окрасою цієї рослини є її квіти яскраво-жовтого кольору, зібрані у довгі китиці, які можуть досягати 30 см у довжину та неймовірно ароматні. Цвітіння рясне, триває з травня по червень. Рослина віддає перевагу сонячним місцям, піщано-дерновим та добре дренованим ґрунтам. Посухостійкий. Добре росте на сухих, крутих схилах, що сильно нагріваються. Має добре розвинену кореневу систему з глибоким головним коренем. Придатний для декорування сухих схилів, живоплотів.

Мигдаль трилопатевий

Декоративний чагарник, висота якого може досягти 2-3м. У нього дуже декоративна компактна куляста форма. Якщо мигдаль прищепити на штаб, то це буде невисоке і дуже декоративне дерево. На 4-5 рік після посадки на постійне місце рослина зацвітає. Повз таку красу пройти байдужим не вийде. Весь чагарник ніби закутаний рожевою хмарою, що складається з біло-рожевого та рожевого кольорів. Мигдаль декоративний – досить невибаглива культура. Рослина добре витримує і суворі зими і посуху, період цвітіння протягом 3 тижнів.

Падуб гостролистий

Вічнозелений кущ або невелике деревце з щільною пірамідальною кроною. Повільно ростуча рослина. Листки шкірясті та колючі, темно-зеленого кольору, блискучі зверху та матові і трохи світліші знизу, не опадають на зиму та не міняють свого забарвлення. Цвітіння починається з 4-10 річного віку. Квіти білі або біло-рожевого кольору, дуже приємно пахнуть. Плоди гарного насичено червоного кольору, не опадають до весни, що додає падубу декоративності та надзвичайної краси взимку. Вибагливий до родючості ґрунту та вологи. Полюбляє рости в тіні та напівтіні, але добре себе почуває і на сонячних ділянках.

Садовий жасмин вінцевий

Віддає перевагу сонячним місцям, але непогано почувається і в напівтіні. Посухостійкий. Використовується в одиночних і групових посадках, в композиціях з іншими декоративними кущами. Рясно цвіте, дуже запашний, стійкий до морозів.

Ялівець звичайний «Хорстманн»

Середньорослий вертикальний ялівець, з виразним і декоративним плакучим габітусом. Горизонтальні гілки провисають на кінцях донизу утворюючи дуже декоративний плакучий вигляд у дорослих рослин. Хвоя темно-зеленого кольору, декоративна, складається з дрібних голочок. Сіро-блакитні шишки, відомі як ягоди ялівця, ефектно виглядають на фоні густої хвої. У віці 10 років досягає близько 1,5-2м заввишки та завширшки. Невибагливий до ґрунту, повністю морозостійкий, стійкий проти агресивного міського середовища.

9.3 ЛІАНИГліцинія

Гліцинія, яку також називають вістерія – це рід ліаноподібних дерев'янистих гарноквітух рослин з сімейства бобові. Головна декоративна особливість вістерії – це прекрасні ароматні суцвіття довжиною 10-30см, переважно бузкового кольору, хоча зустрічаються також гліцинії з рожевими, білими квітами. Гліцинія найкраще росте і цвіте в захищених, теплих, сонячних місцях, в помірно родючих та помірно вологих ґрунтах. Ідеально підходить для посадки біля фасадів будівель, альтанок, пергол за умови, що опорна конструкція буде довговічною та здатна утримувати значну вагу пагонів та листя навіть після сильного дощу.

Кампсис укорінливий

Багаторічна листопадна або частково листопадна ліана. Квіти великі, трубчасті, помаранчеві. Рослина квітне з липня до вересня. Росте на сонці або напівтіні, підходять будь-які ґрунти з нейтральною кислотністю. Добре переносить зиму, не потребує укриття.

9.4. ГРУНТОПОКРИВНІ РОСЛИНИ ТА БАГАТОРІЧНИКИБарвінок малий та Барвінок великий

Барвінки – одні з найкращих вічнозелених ґрунтопокривних рослин, швидко утворюють суцільний килим під деревами, витісняючи бур'яни. Відрізняються формою та розмірами листків. Крім декоративного листя, ці рослини мають ще одну перевагу – навесні вони зацвітають яскравими синіми квітами. В обох видів існують сорти з білим забарвленням квітів. Дуже легко розмножуються відсаженням дочірніх кущів, що утворюються на повзучих пагонах.

Бруслина карликова

Рідкісний реліктовий напівсланкий вічнозелений кущик, що прекрасно почувається у затінку дерев. Може створювати негусті вічнозелені килими у

затінку дерев. Легко розмножується живцюванням. У парках, крім декоративної, матиме освітню функцію.

Імперата циліндрична (Ред Барон)

Декоративна багаторічна трав'яниста злакова рослина. Не вибаглива до умов вирощування. Кущ виростає до 80 см, ширина до 60 см. Листя довге та вузьке, має суцвіття-волоті. Молоді пагони мають яскраво-зелене забарвлення з червоними кінчиками, а по мірі росту листя стає повністю червоним, дуже декоративним. Може рости і в півтіні, проте повністю розкриває свої декоративні якості на відкритому сонячному місці. Морозостійкість висока. Добре виглядає в міксбордерах, при створенні композицій для групових і поодиноких посадках у рокаріях, квітниках, альпінаріях, в якості бордюру вздовж садових доріжок, біля водойм. Чудово виглядає в поєднанні з іншими багаторічниками і квітучими чагарниками.

Костриця сиза або блакитна

Віддає перевагу сонячним місцям і бідним помірно сухим або сухим ґрунтам. На бідних ґрунтах живе довго. Стійка до умов міського середовища та промислових викидів.

Лілійник жовтий

Лілійники – трав'янисті багаторічні рослини, у тому числі напіввічнозелені та вічнозелені. Лілійник дуже пластична культура і невибаглива, для вирощування підходять звичайні садові ґрунти. Посуховитривала рослина.

Міскантус

Багаторічна трав'яниста рослина. Листочки видовжені, плакучої форми. Колір залежить від сорту. Квітне восени, гарними мітловидними суцвіттями. Невибагливий до ґрунту, але важкі глинисті та піщані ґрунти не витримує. Прекрасно себе почуває на добре зволжених ділянках, але може рости і на відносно сухих місцях. Міскантусами прикрашають береги водойм, їх висаджують окремо або групами. Практично всі міскантуси мають тривалий період декоративності – з весни до пізньої зими. Восени їх листя забарвлюється в різні відтінки жовтого, коричневого, бордового кольорів.

Офіопогон

Невисока трав'яниста рослина з пучками вузького, лінійного листя, майже чорного кольору, з металевим відтінком, що зберігаються цілий рік. Зацвітає в липні-серпні, викидаючи прямостоячі стрілки, що несуть білі або фіолетові воронкоподібні квіти. Після відцвітання утворюються плоди – сині ягоди.

Офіопогон висаджують в парках і скверах в поодиноких та групових насадженнях. Чудово росте на сонячних ділянках і півтіні. У легкому притіненні цвісти буде рясніше, але колір листя може змінитися. Рослина дуже ефектна в будь-якій ландшафтній композиції.

Пенісетум

Багаторічна трав'яниста рослина з численними м'якими колосовидними суцвіттями. Листя вузьке, довгугвате, залежно від сорту восени змінює забарвлення. При виборі ділянки слід надати перевагу сонячним, захищеним від вітру місцям, з добре дренованим ґрунтом. Не витримує застою води. Часто

використовують у флористиці для контейнерної посадки або посадки вздовж доріжок чи водойм. Чудово виглядають в композиціях з іншими рослинами.

Плющ звичайний

Чудова швидкоросла посухостійка вічнозелена рослина, яку можна використовувати для вертикального озеленення, а також застосовувати як ґрунтопокривну рослину в затінку дерев. Досить швидко утворює суцільний килим, який витісняє більшість бур'янів. Восени, взимку та навесні додаватиме зеленого забарвлення серед переважно листопадних насаджень. Легко розмножується живцюванням та відводками.

Седум

Любить півтінь, розсіяне або яскраве сонячне світло. Підійде будь-який, навіть кам'янистий ґрунт, однак у нього перед посадкою треба обов'язково внести органічне добриво. Як правило, седуму досить тільки природних опадів.

Тюльпан дібровний

Рідкісний вид. Дуже декоративний, легко розмножується самосівом та дітками на цибулинах. У парках та скверах створить незабутній весняний квітковий акцент. Окрім декоративної, матиме наукову та освітню функції.

Цинерарія приморська

Цинерарію приморську висаджують на ділянки із прямим сонячним освітленням. Інші види цієї рослини розміщують на ділянках з хорошим освітленням, на яких можливе затінення опівдні. Квіти поливають в міру підсихання ґрунту, оскільки при надлишку вологи загниває коріння.

Юкка нитчаста

Рослина з переважно тропічної родини, яка прекрасно почувається у нашому кліматі. Окрім розетки ефектного вічнозеленого листа, що має сизуватий відтінок, улітку юкка утворює дуже ефектні суцвіття, до 1,5м заввишки, кремово-білих дзвоникоподібних квітів. Надає ландшафту екзотичного тропічного вигляду.

9.5. РОСЛИНИ ДЛЯ «ЛІКАРСЬКОЇ» АРОМАТИЧНОЇ КЛУМБИ

Новий для міста Запоріжжя напрямок ландшафтного дизайну – облаштування «лікарських» ароматичних клумб.

Ароматичні клумби відіграють важливу роль, оскільки поєднують природну красу, терапевтичний вплив ароматів та тактильний контакт із рослинами. Вони сприяють фізичному та емоційному здоров'ю, знижують рівень стресу та покращують загальне самопочуття.

Аромати рослин «лікарських» ароматичних клумб мають заспокійливий ефект, допомагають при тривожності та безсонні; піднімають настрій та сприяють емоційному балансу.

При облаштуванні, «лікарські» ароматичні клумби варто позначити табличками з назвами та короткими описами того, які рослини там ростуть.

На території парків і скверів підійдуть для організації куточка з ароматними травами будь-які ділянки, орієнтовані на південь, схід або захід, але слід уникати місць з кислим, солоним або мокрим ґрунтом. Краще всього

вибрати ізольоване місце, адже поруч з такими квітниками приємно спокійно відпочивати.

Алтея лікарська

Багаторічна лікарська рослина. Рослина гілляста, виростає до 120 см у висоту. Висаджується в поживні, супіщані або суглинні ґрунти, на досить освітлених сонцем ділянках. Алтею часто застосовують через її м'які, заспокійливі властивості.

Валеріана лікарська

Валеріана – трав'янистий багаторічник, що сягає у висоту від 120 до 180 см. Рослина надає перевагу вологим ґрунтам, добре освітленим сонцем, проте мириться і з затіненням. До складу ґрунту валеріана не вимоглива.

Валеріана має землистий, деревний аромат з мускусними нотками, який відомий своїми заспокійливими властивостями.

Деревій звичайний

Окрім розповсюдженої природної форми з білими квітами, існує широкий асортимент садових форм із різним забарвленням суцвіть – від темно-пурпурового до жовтого та яскраво-помаранчевого.

Деревій при вдиханні має глибокий, трав'янисто-камфорний аромат із легкою гіркуватістю, що позитивно впливає на емоційний та фізичний стан.

Ехінацея пурпурова

Рослина висотою 60-100 см. Невибаглива, може рости на безплідному, кам'янистому ґрунті. На родючих ґрунтах квітне рясніше. Цвітіння – з липня по вересень близько 60 днів. Посухостійка. Легко розмножується самосівом.

Надає перевагу захищеним від вітру, сонячним місцям, хоча рослини миряться з невеликим затіненням.

Ехінацея має трав'янисто-квітковий, злегка медовий аромат, який підвищує концентрацію та знижує втому.

Звіробій звичайний

Звіробій – це оригінальна декоративна багаторічна невибаглива посухостійка рослина. Сонцелюбний звіробій росте від 30 до 100 см у відкритому ґрунті. Відрізняється світлими сонячно-жовтими квітами, які цвітуть з кінця червня до кінця серпня, терпким і незвичним ароматом, який має заспокійливу та антидепресивну дію. Чудово виглядає на клумбі у поєднанні з польовими квітами.

Лаванда

Дуже гарний багаторічний посухостійкий напівчагарник, являється популярною декоративною рослиною, являється цінним медоносом. Лаванда чудово підійде для терас, садів з ароматними травами, низьких бордюрів та композицій. Ефектно виглядатиме лаванда в комбінації з трояндами, кущами, які люблять сухіший ґрунт. Традиційні «партнери» для лаванди – рослини з жовтими квітами для створення колористичного контрасту. Аромат лаванди сприяє розслабленню нервової системи та зменшує напруженість.

Льон багаторічний

Багаторічна, світлолюбна, трав'яниста рослина, посухостійка, висотою до 50см. Навіть в жарку погоду декоративний килим не втрачає своєї привабливості. Цвітіння тривале, протягом 60 днів. Його м'який, ледь чутний аромат, сприяє розслабленню.

Материнка звичайна

Материнка звичайна або орегано – багаторічна зимостійка трав'яниста рослина висотою 50-70 см із тонким приємним пряним ароматом, який дарує відчуття спокою та комфорту. Маленькі запашні рожево-білі квітки з'являються в червні та цвітуть до липня, починаючи з другого року життя, і приваблюють багато комах-запилувачів. Має кілька садових форм, що різняться типом росту, забарвленням листя та квітів.

М'ята перцева

Багаторічна, невибаглива вологолюбна рослина, надає перевагу сонячним ділянкам, зростає і у напівтіні. Аромат м'яти допомагає зменшити нервову напругу і втому.

Цмин пісковий

Багаторічна трав'яниста рослина з біло-войлочним опушенням. Стебла прямостоячі чи висхідні, 15–20 см заввишки. Цвіте з червня по вересень. Цмин пісковий має теплий, трав'янисто-медовий аромат з легкими пряними нотками, який цінується за заспокійливі властивості.

Чебрець (звичайний, повзучий, лимонний)

Чебрець звичайний – багаторічний невисокий напівкущ заввишки до 40см, з численними пагонами та довгастими листочками, темно-зеленого кольору. Квітки дрібні бузкові, медоносні й квітнуть, починаючи з травня по серпень. Зростання швидке, покриває більшу територію при правильному догляді, але не є агресивною рослиною.

Повзучий. Багаторічна рослина заввишки до 15см. Невеликі суцвіття з білими квітками не обділені увагою бджіл. Використовується в ландшафтному дизайні для створення щільного килима, бо пагони прилягають до землі. Чебрець повзучий легкий у вирощуванні та догляді, оскільки рослина невибаглива і посухостійка.

Лимонний. Трав'яниста рослина заввишки 10-15см. Листя щільні, круглі, насичено зеленого кольору з жовтими краями або плямами. Цвіте все літо маленькими фіолетовими квітками. Виглядає барвисто, яскраво в поєднанні з карликовими хвойними кущами.

Аромат рослини має стимулюючий ефект, допомагає при перевтомі, слабкості та занепаді сил.

Шавлія лікарська та мускатна

Багаторічний напівчагарник з щільним листям, стебла множинні, здерев'янілі біля коріння. Листя сіро-зелене, шорстке, довгасте, до 8см, з насиченим ароматом. Квіточки дрібні синьо-фіолетові, в червні-липні утворюють на кінцях гілок колосоподібні суцвіття.

Шавлія має приємний, трав'янистий аромат із теплими та пряними нотками, який має заспокійливий ефект.

9.6. ГАЗОН

Основою, на фоні якої розгортається вся декоративна картина озеленувальної території, є газон. При проведенні озеленення необхідно приділяти увагу створенню різних видів газонів: партерних, звичайних садово-паркових, лучних, спортивних та мавританських. Дуже важливо підібрати травосуміш для певного виду газонів в залежності від властивостей ґрунту та можливості постійного догляду.

Наведений перелік екзотичних зелених насаджень, які можуть з'явитись у реконструйованих, новостворюваних парках та скверах Запоріжжя, не є вичерпним.

Існує багато інших видів екзотичних зелених насаджень, які можуть бути висаджені з урахуванням міських кліматичних умов.

Саме тому у рамках розробки проектів реконструкції або будівництва парків та скверів, види та кількість зелених насаджень для висадження мають визначати фахівці – ландшафтні дизайнери.

VI. ДОРОЖНЯ КАРТА ДЛЯ СТРУКТУРНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ВИКОНАВЧОГО КОМПІТЕТУ ЗАПОРІЗЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ ТА КОМУНАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ ПО ЗБЕРЕЖЕННЮ ТА РЕКОНСТРУКЦІ ІСНУЮЧИХ І СТВОРЕННЯ НОВИХ ТЕРИТОРІЙ ПАРКІВ І СКВЕРІВ

№ з/п	Напрямок	Виконавці
Існуючі території парків і скверів		
1.	Розробка проектів землеустрою щодо відведення земельних ділянок для розташування парків або скверів з подальшим затвердженням міською радою (по районах міста)	Районні адміністрації міської ради по районах, КРБП «Зеленбуд», КП «Титан», департамент управління активами міської ради, департамент архітектури та містобудування міської ради
2.	В разі відсутності офіційно затвердженого документу про надання земельній ділянці статусу парку або скверу, підготовка проектів рішень міської ради про присвоєння відповідного статусу парку або скверу територіям, з подальшим затвердженням на сесії міської ради (по районах міста)	Районні адміністрації міської ради по районах, КРБП «Зеленбуд», КП «Титан», департамент управління активами міської ради, департамент архітектури та містобудування міської ради
3.	Проведення повної інвентаризації об'єктів благоустрою територій парків і скверів (матеріальних	Районні адміністрації міської ради по районах,

№ з/п	Напрямок	Виконавці
	цінностей та зелених насаджень) (по районах міста)	КРБП «Зеленбуд», КП «Титан»
4.	Визначення балансоутримувачів об'єктів нерухомості, користувачів територій, розташованих в парках і скверах, для подальшого залучення їх до організації утримання зазначених територій та благоустрою	Районні адміністрації міської ради по районах, КРБП «Зеленбуд», КП «Титан», департамент управління активами міської ради
5.	З урахуванням відповідних нормативних показників рівня озеленення (ДБН Б.2.2-12:2019) вивчення можливості розміщення на територіях парків та скверів додаткових об'єктів для заохочення потенційних інвесторів реконструкції парків і скверів	Районні адміністрації міської ради по районах, КРБП «Зеленбуд», КП «Титан»
6.	Розробка проектів комплексної реконструкції парків і скверів та погодження їх відповідно до чинного законодавства	Структурні підрозділи виконавчого комітету міської ради, КП «Управління капітального будівництва», КРБП «Зеленбуд», КП «Титан»
7.	Реконструкція парків або скверів відповідно до погоджених проектів	Структурні підрозділи виконавчого комітету міської ради, КП «Управління капітального будівництва», КРБП «Зеленбуд», КП «Титан»
8.	Зміцнення матеріально-технічної бази КРБП «Зеленбуд» та КП «Титан» з оновленням технологічної автотракторної техніки, машин, засобів малої механізації, технічного переоснащення обладнання, що використовується для утримання територій парків і скверів.	Управління з питань екологічної безпеки міської ради, КРБП «Зеленбуд», КП «Титан»
Створення нових територій парків і скверів		
1.	Розробка проектів землеустрою щодо відведення земельних ділянок для розташування парків або скверів з подальшим затвердженням міською радою (по районах міста)	Районні адміністрації міської ради по районах, департамент управління активами міської ради, департамент архітектури та містобудування міської ради
2.	Підготовка проектів рішень міської ради про присвоєння відповідного статусу парку або скверу територіям, з подальшим затвердженням на сесії міської ради (по районах міста)	Районні адміністрації міської ради по районах, КРБП «Зеленбуд», КП «Титан», управління з питань екологічної безпеки міської ради, департамент управління активами міської ради, департамент архітектури та містобудування міської ради
3.	Розробка проектів будівництва парків або скверів та погодження їх відповідно до чинного законодавства	Структурні підрозділи виконавчого комітету міської ради, КП «Управління капітального будівництва»
4.	Будівництво нових парків або скверів відповідно до проектів, погоджених відповідно до чинного	Структурні підрозділи виконавчого комітету міської

№ з/п	Напрямок	Виконавці
	законодавства	ради, КП «Управління капітального будівництва»

Основні засади організації та впорядкування території парків і скверів передбачають системний підхід (основні принципи реконструкції та створення парків і скверів та їх основні елементи благоустрою), який обов'язково треба враховувати при розробці проєктів реконструкції або будівництва парків і скверів, при цьому для кожної конкретної території повинен застосовуватися диференційований підхід до благоустрою та озеленення з урахуванням різних містобудівних ситуацій (умов) та дизайнерських рішень.

При розробці проєктів реконструкції або будівництва рекомендовано керуватися матеріалами концепції архітектурного середовища міста Запоріжжя «Код міста».

Секретар міської ради

Регіна ХАРЧЕНКО